

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

שנה ו / גליון רלב
ערש"ק פרשת פנחס ה'תשס"ז

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת פנחס, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון רלב), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות עניני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זיע"א.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים בשלימותם, ואף עברו עריכה, ושגיאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן העניינים), שם נתבארו הדברים באריכות, במתיקות ובתוספת מראי מקומות.

* * *

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

יוצא לאור על ידי
מכון אור החסידות

325 Kingston Ave., Brooklyn, NY 11213
(718) 473-3924

נדפס באדיבות

The Print House
538 Johnson ave. Brooklyn, NY 11237
(718) 628-6700

תוכן העניינים

מקרא אני דורש

יקשה מנ"ל לרש"י דמשה ידע את משפט בנות צלפחד ו"נתעלמה הלכה ממנו", והרי אפשר לומר שלא ידע דין זה כלל; יבאר שהוא מצד ל' הכתוב "ויקרב משה את משפטן" - ל' משפט, דמשמע שכבר הי' בזה משפט ופסק; יבאר ד"נתעלמה הלכה ממנו" הוא לפי ב' הפירושים ברש"י ולא רק להפי' הראשון, ויבאר החילוק בין ב' הפירושים.

(ע"פ לקוטי שיחות חי"ג שיחה א' לפרשתנו)

יינה של תורה

תורה מלשון הוראה / מוסר ההשכל מכך שהגורל היה בעצמו אומר "אני הגורל עליתי לשבט פלוני".

(ע"פ התוועדות פ' פינחס תשנ"א, סה"ש ע' 695 ואילך)

קב חומטין / ביאור שני העניינים ד"תל" ו"חריץ" בשנאת האומות לישראל, בדרך הפנימיות והחסידות.

(ע"פ התוועדות פורים תשכ"ה)

חידושי סוגיות

יקשה מ"ש מכל אדם דנאמר דאין פוסקין על נכסיו צדקה כיון דליכא שיעור / יקשה בכיאורי המפרשים בהא דאין שיעור לצדקה, ויחדש דהיינו מעצם גדר המצוה / יוסיף להקשות ממ"ש הרמב"ם לענין חרש שוטה / יחדש שהוא דין מיוחד ביתומים כיון דחיובם הוא מגדר חינוך, וליכא חיוב חינוך בדבר שיש בו מילתא בלא טעמא כהכא דאיכא שיעור לצדקה אף שליכא קצבה לצורך העניים בה.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק לח עמ' 111 ואילך)

הוספה - דרכי החסידות

סיפורים, ביאורים ופתגמים בענין האמונה הפשוטה ומעלת עבודת האנשים הפשוטים, כשיטת וחידוש מורנו הבעש"ט בזה.

(מלוקטים מתורת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע מליובאוויטש)

מקרא אני דורש

ויקרב את משפטן

יקשה מנ"ל לרש"י דמשה ידע את משפט בנות צלפחד ו"נתעלמה הלכה ממנו", והרי אפשר לומר שלא ידע דין זה כלל; יבאר דהוא מצד ל' הכתוב "ויקרב משה את משפטן" – ל' משפט, דמשמע שכבר הי' בזה משפט ופסק; יבאר ד"נתעלמה הלכה ממנו" הוא לפי ב' הפירושים ברש"י ולא רק להפי' הראשון, ויבאר החילוק בין ב' הפירושים

א. בפרשתנו מסופר על בנות צלפחד, שלא היו להם אחים ולכן באו לפני משה וביקשו שיתנו להם את נחלת אביהם. וכיון שמשה לא ידע את דין התורה במקרה זה, לכן "ויקרב משה את משפטן לפני ה'" (כו, ה).

ובפירוש רש"י העתיק התיבות "ויקרב משה את משפטן", ופירש: "נתעלמה הלכה ממנו, וכאן נפרע על שנטל עטרה לומר (דברים א, יז) 'והדבר אשר יקשה מכם תקריבון אלי'". (ואחר כך מוסיף רש"י עוד פירוש, כדלקמן).

והקשו המפרשים (מושב זקנים. ס' זכרון. ועוד):

מהיכן הכריח רש"י ש"נתעלמה הלכה" ממשה בתורת עונש – זאת אומרת: שמשה כבר ידע את ההלכה מקודם, ורק שעתה נענש ונעלמה ממנו – ולמה לא נפרש בפשטות שמשה עדיין לא ידע הלכה זו כיון שהקב"ה לא לימד אותו עד כה?!

והרי כבר מצינו בפרשת פסח שני, שכאשר באו הטמאים וביקשו להשלים את קרבן פסח שהחסירו – אמר להם משה "עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם" (בהעלותך ט, ח), כלומר:

שלא ידע את ההלכה וחיכה לכך שהקב"ה יצוה אותה לראשונה, ושם לא היה בכך משום עונש כלל!

[וכעין זה מצינו גם בפרשת המגדף (אמור כד, י ואילך) ובפרשת המקושש (שלה טו, לב ואילך), שמשה לא ידע את ההלכה והוצרך להמתין לאמירת הקב"ה].

ב. והביאור בזה:

עצם הענין שמשה נסתפק לגבי הלכה מסויימת, אין בו משום תמיהה, כי יש לומר שהלכה זו עדיין לא שמעה מהקב"ה; והרי כמה וכמה דינים עיקריים נאמרו בפרשיות שלאחרי פרשתנו.

אלא שכאן הוקשה לרש"י בלשון הכתוב – מדוע תיאר הכתוב הענין בלשון "משפט" ("ויקרב משה את משפטו") ולא בלשון "דבר"?

ומשני טעמים יש עדיפות בלשון "דבר":

זהו לשון רגיל יותר, וכפי שמצינו כמה פעמים בפרשיות הקודמות (וכמובא גם ברש"י כאן, מלשון הכתוב בפרשת דברים: "והדבר אשר יקשה מכם").

"דבר" כולל כל הענין המדובר, הטענות והשקלא וטריא וכו', ואילו "משפט" פירושו הפסק דין והבירור שבענין (ראה במלבי"ם ותורה תמימה כאן). ומכיון ששאלת משה מהקב"ה היא לכאורה מצד אי ידיעתו ההלכה והפסק דין, אם כן איך מתאים לומר ש"משה הקריב" לפני הקב"ה "את משפטו" – הפסק דין וההלכה?!

לכן למד רש"י, שאכן ידע משה את ההלכה, ושפיר נקט הכתוב לשון "משפט", כדי להדגיש שמדובר בפסק דין ברור וידוע לו; ובכל זאת הוצרך "להקריב" משפט זה לפני ה', לפי שבשעה זו "נתעלמה ההלכה ממנו" [וכאילו אמר הכתוב ש"משפט" זה היה בידו ונתעלם ממנו בשעה זו, ולכן הקריבו לפני ה'].

ובזה מדוייק גם לשון רש"י בפירושו בפרשת דברים, על הפסוק (שמביא כאן) "והדבר אשר יקשה מכם תקריבון אלי" – שבתור עונש על זה "נסתלק ממנו משפט בנות צלפחד", היינו, שכבר היה בידו ה"משפט" שלהם – הפסק דין – ונסתלק ממנו.

ג. ובדרך זו יתבאר גם הפירוש השני ברש"י כאן, וז"ל: "דבר אחר, ראוייה היתה פרשה זו להיכתב על ידי משה, אלא שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידן".

ובמפרשים למדו (ס' זכרון. נחלת יעקב. משכיל לדוד), שהפירוש השני חולק על הפירוש הראשון במציאות – לפי הפירוש הראשון משה כבר שמע את פרשת נחלות מהקב"ה, אלא שעתה נתעלמה ממנו לשעה בתור עונש, ואילו לפי הפירוש השני מעולם לא שמעה

לקראת שבת

ז

מהקב"ה ועכשיו שמעה לראשונה. "וראוי היה ליאמר לו וליכתב על ידו לבדו בלי שום סיבת שואל, כמו שנמסר לו כל משפטי התורה, אלא שזכו בנות צלפחד ונאמרה פרשה זאת למשה למשה על ידן ובסיבתן".

ולפי זה נמצא, שדברי רש"י כאן שווים למה שכתב בפרשת פסח שני, שנאמרה בתור תשובה לטענת האנשים הטמאים שלא עשו את הפסח במועדו, ושם כותב רש"י (בהעלותך טז, ט) – "וראויה היתה פרשה זו להאמר על ידי משה כשאר כל התורה כולה, אלא שזכו אלו שתאמר על ידיהן, שמגלגלין זכות על ידי זכאי".

אולם כד דייקת שפיר, הרי יש הבדל בין לשון רש"י כאן ללשון רש"י שם:

שם כתב רש"י לשון אמירה – "ראויה היתה פרשה זו להאמר על ידי משה .. אלא שזכו אלו שתאמר על ידיהן"; ואילו כאן נקט בלשון כתיבה – "ראויה היתה פרשה זו להכתב .. ונכתבה על ידן".

ולכן צריך לפרש (דלא כפירוש המפרשים), שבאמת גם לפי הפירוש השני כאן הרי שפרשה זו כבר נאמרה למשה מקודם לכן (כמו לפי הפירוש הראשון) ורק נעלמה ממנו לפי שעה;

וכפי שמוכח מהבדלי הלשון בין כאן לפרשת פסח שני: שם נאמר "עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם" – לשון שפירושה שמה עדיין לא שמע את מצות הקב"ה בנידון, ואילו כאן נאמר "ויקרב משה את משפטו" – לשון שפירושה שבעצם כבר היה בענין "משפט" חתוך (וכנ"ל בארוכה), ורק שהוא נתעלם ממה.

ולכן כאן מדייק רש"י בלשון כתיבה – "ראויה היתה פרשה זו להיכתב על ידי משה אלא שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידן" – ולא בלשון אמירה:

כי אכן, פרשה זו כבר נאמרה למשה מצד הקב"ה, "בלי שום סיבת שואל", כמו כל התורה כולה (לא כמו פרשת פסח שני, שעצם אמירתה היתה בזכות אותם אנשים שטענו); כל המיוחד הוא בענין הכתיבה שלה בתורה – שהיא נתעלמה ממה וחזרה ונכתבה רק בזכות בנות צלפחד [אבל אמירתה של הלכה זו מהקב"ה לא באה על ידן, כי כבר אמרה למשה].

ד. ומעתה צריך לומר, שכל ההבדל בין הפירוש הראשון לשני הוא (לא במציאות, אלא) רק בסיבת הדבר ש"נתעלמה הלכה ממנו":

לפי הפירוש הראשון, התעלמות ההלכה היתה בתור עונש "לפי שנטל עטרה לומר ויהדבר אשר יקשה מכם תקריבון אלי", והעונש היה מדה כנגד מדה – שנתעלמה ממנו הלכה;

לקראת שבת

אמנם יש קושי בטעם זה, כי הלוא אמירתו של משה "והדבר אשר יקשה מכם תקריבון אלי" היתה בשנה הראשונה לאחר יציאת מצרים, ואילו טענת בנות צלפחד היתה רק בשנת הארבעים, ואיך יתכן שהקב"ה המתין ל"ט שנה ולא סיבב סיבה שיתתקן הדבר מיד?

ולכן מביא רש"י הפירוש השני, שלפיו אדרבה – "ראויה היתה פרשה זו להיכתב על ידי משה, אלא שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידן".

אמנם גם בפירוש זה יש קושי: האם בשביל זכותן של בנות צלפחד יפסיד משה רבינו – שתתעלם הלכה ממנו? [וע"ד שאין אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חבירך].

ובזו היא המעלה שבפירוש הראשון – שהתעלמות ההלכה היתה בתור עונש למשה עצמו [וזו שהקב"ה המתין ל"ט שנה – אפשר לומר שהוא בכדי שתהיה למשה אפשרות לעשות תשובה בינתיים כו']. ולכן באמת הקדים רש"י פירוש זה – כי הוא העיקר.

גלגולו של פנחס באליהו

”פנחס זה אליהו” (תיב”ע וארא ו, יח. יל”ש ר”פ פנחס. זח”ב קצ, סע”א).

ויש לעיין:

האם המדובר בגלגול – שנשמתו של פנחס התגלגלה בגופו של אליהו, או שהוא כפשוטו – שפנחס האריך ימים עד ימי אליהו, ואז נקרא בשם אליהו?

ונראה להוכיח שהמדובר בגלגול:

מצינו במדרש (ב”ר פ”ט, ג) אודות המאורע עם בתו של יפתח שהי’ יכול לילך אצל פנחס להתיר את נדרו “אלא אמר פנחס הוא (יפתח) צריך לי ואני אלך אצלו (בתמי”), ויפתח אמר אני ראש קציני ישראל ואני הולך לי אצל פנחס . . ושניהם נענשו . . פנחס נטלה ממנו רוח הקודש”.

ומכאן נראה שאליהו הוא רק גלגול דפנחס – כי, לאחר ש”נטלה ממנו רוח”ק לא הי’ יכול פינחס בעצמו להיות לאח”ז נביא.

(תורת מנחם מנחם ציון ח”ב עמ’ 385)

אליהו קדם לפנחס

”פנחס זה אליהו” (תיב”ע וארא ו, יח. יל”ש ר”פ פנחס. זח”ב קצ, סע”א).

וידועה השאלה (ראה קדושת לוי פ’ פנחס):

לכאורה מתאים יותר לומר “אליהו זה פנחס” שהרי פנחס קדם לאליהו?

ויש ליישב זאת ע”פ דברי הזהר (ח”א מו, ב) “ועוף יעופף על הארץ . . דא אליהו דאשתכח תדיר בארעא ולא מסטרא דאבא ואמא אשתכח כו””. א”כ נמצא שאליהו קדם לפנחס, אלא שאז הי’ מלאך ולא ילוד אשה.

(תורת מנחם - מנחם ציון עמ’ 385.
ובלקו”ש ח”ב פנחס. ובכ”מ)

יינה של תורה

תורה מלשון הגורל

בכל דבר בתורה יש הוראות למעשה בעבודת ה',
מוסר ההשכל מכך שהגורל היה בעצמו אומר "אני הגורל עליתי לשבט פלוני"

על פי הגורל תחלק נחלתו בין רב למעט:

(פרשתנו כו, נו)

על פי הגורל. הגורל היה מדבר, כמו שפירשתי.

(רש"י)

...והגורל היה על פי רוח הקודש, כמו שפורש בצבא בתרא (קכב, א):
אלעזר הכהן היה מלובש צאורים ותומים . . והשבטים היו כתובים ב"ב
פתקין, וי"ב גבולים ב"ב פתקין, וכללום בקלפי והנשיא מכניס ידו לתוכה
ונוטל שני פתקין, עולה בידו פתק של שם שבטו ופתק של גבול המפורש
לו, והגורל עצמו היה לווח ואומר אני הגורל עליתי לגבול פלוני, לשבט
פלוני, שנאמר "על פי הגורל"...

(פרש"י כו, נד)

בטעם הדבר ש"הגורל עצמו היה צווח ואומר" יש לומר, שכיון שציוה השי"ת (פרשתנו
כו, נה) "אך בגורל יחלק את הארץ" – היה זה לעיכובא, שדוקא באמצעות הגורל תהיה
חלוקת הארץ. ולכן גם ענין זה שיכירו וידעו כולם שהגורל אמיתי וע"פ השם הוא, גם ענין
זה היה צריך להיות ע"י הגורל עצמו.

אלא שדבר זה עצמו דורש ביאור:

לקראת שבת

יא

דיבור זה "שהגורל היה צווח ואומר אני הגורל עליתי לשבט פלוני" הוא ענין צדדי בתפקידו של הגורל עצמו – לברר שהגורל הוא אמת, דבר שיכול היה להתבצע ע"י האורים ותומים וכיו"ב. וגם אם לא היה הגורל בעצמו מברר את אמיתתו עדיין היה מתקיים בשלימות "אך בגורל ייחלק את הארץ".

וביותר צריך ביאור, ע"פ הכלל הידוע (דרשות הר"ן ד"ח הקדמה ד') שהטבע יקר בעיני הבורא ית"ש, ורוצה לקיים אותו בכל מה שאפשר ולכן אינו עושה נסים בחינם. ומדוע היה צריך לנס כזה ש"הגורל היה מדבר" עבור ענין צדדי כ"כ?!

וי"ל בזה, ע"פ היסוד של הגאון הראגאטשובי (צפנת פענח עה"ת ר"פ מסעי ובכ"מ, וראה מפענח צפונות פ"ז) שבתורה ושאר ענייני קדושה "כל דבר אף שהוא הכרחי לכאורה הכל בכוונה מכוון ומצוה ע"פ השם". וכפי שמבאר בענין המסעות, אף שהיו מוכרחים ואמצעי עבור הכניסה לארץ – קיבלו חשיבות וענין כשלעצמם: "הוה המצוה גם עצם ההליכה וכן המקומות שבאמצע הדרך הוה ג"כ מצוה", שלכן "ויכתוב משה את מוצאייהם למסעיהם ע"פ ה'" (מסעי לג, ב); ועד"ו בהולכת הדם למזבח, שאף שכדי שהדם יגיע ממקום השחיטה לקרנות המזבח היה מוכרח הולכה, וא"כ אין בה חשיבות מצ"ע, מ"מ גם זה נחשב לעבודה גמורה ועד שמחשבה פוסלת בה (זבחים יג, א).

ועד"ז הוא בענייננו: אף שהגורל היה רק אמצעי לחלוקת הארץ, היה בו חשיבות וגדר כשלעצמו. ועד שגם הפרטים הכי צדדיים כהאמנת ענין הגורל אצל בני" – גם הם היו חשובים והיו צריכים להתברר ע"י הגורל עצמו, להורות שגם ענין צדדי שכזה יכול להתבצע ע"י הגורל כשלעצמו בלי שום ראיות מן הצד.

ומכאן הוראה ומוסר השכל לכל איש מישראל העוסק בהפיכת ארץ שבעה עממין לארץ הקודש, בעשיית העולם הזה דירה ומשכן קדוש לבורא ית"ש – עליו לדעת, שכל ענין הכי צדדי הוא דבר עיקרי וצריך להעשות בשלימות.

וכבר היו חברים מקשיבים יושבים לפני כ"ק אדמו"ר הרה"ק מוהרש"ב נ"ע קודם אמירת חסידות, וכאשר הכין עצמו לומר דברי חסידות ניגנו כנהוג. אלא שמגודל חפצם ותשוקתם לשמוע דברי אלוקים חיים היו הולכים ומנגנים במהירות ובחיפזון. ועצר ודיבר בארוכה שבעבודתו של יהודי צריך כל דבר להיות בשלימות. ואפילו כאשר מדובר בדבר שהוא רק הכנה לענין אחר – גם הוא, כאשר מקיימים אותו יש להיות "מונחים" אך ורק בו. וכפי שהתבטא "בכלל איז דאָס אַ עיקר גדול, אַז וואו מי איז זאָל מען זיין מיט אַ אמת... וואו מ'איז דאָרף מען דאָרטן זיין... כל זמן איך טוא דאָס דאָרף איך דאָ זיין" [בכלל זהו עיקר גדול שהיכן שנמצאים – שם צריך להיות עם כל האמת... איפה שאוחזים שם צריכים להיות... כל זמן שאני עושה את הפעולה הזו – כאן אני צריך להיות]. ורק כשמשלימים את ההכנה ובשלימות אפשר לעבור להענין השני.

ביאור שני העניינים ד"תל" ו"חריץ" בשנאת האומות לישראל, בדרך הפנימיות והחסידות

משל דאחשוורוש והמן למה הרבר דומה?
 לשני בני אדם, אחד היה לו תל בתוך שדהו ולאחד היה לו חריץ בתוך
 שדהו. בעל חריץ אמר: מי יתן לי תל זה בדמים; בעל תל אמר: מי יתן
 לי חריץ זה בדמים.
 לימים נדווננו זה אצל זה, אמר לו בעל חריץ לבעל התל: מכור לי
 תילך! אמר לו: טול אותה בחינם והלוואי.

(מגילה יד, א)

באגדה זו ישנו יסוד גדול ביחס של העמים אל ישראל. יש שישראל בעיניהם כ"תל"
 ויש כ"חריץ". אלו הרואים את ישראל כתל רוצים להשוות אותו לקרקע, ואלו הרואים
 בישראל חריץ, רוצים למלאותו ולכסותו.

ביאור הדברים:

מיוחדים הם ישראל מכל האומות בהנהגתם הישרה, במעשיהם הטובים, ובתורת ה'
 שניתנה להם. היהודים צריכים ללמד את אומות העולם כיצד לקיים ז' מצוות דידהו,
 וכיצד להתנהג בעולמו של הקב"ה.

מטעם זה רואים אומות העולם בנשמותיהם של ישראל "חריץ" העומד באמצע השדה,
 גורם להם לראות את ריקנותם כלפי עצמם, כחריץ הזוה שהוא ריק וחסר. מאז מתן תורה
 "ירדה שנאה לאומות העולם" (שבת פט, סע"א ובפרש"י) – מאחר שישראל ההולכים בדרך ה'
 שניתנה לנו בתורתו תורת חיים, גורמים להם לחוש כחסרים וריקנים.

שנאה זו קיימת כלפי כל יהודי, גם כזה שאינו מקיים את כל המצוות, מאחר שלכל
 יהודי יש נשמה אלוקית, ה"ז מתבטא בהיותו מלא מצוות כרימון, והנהגתו שונה בתכלית
 מהאינו יהודי.

מלבד זאת קיימת אצל אומות העולם שנאת ישראל טבעית. הגוי רואה ביהודי "תל"
 העומד ומפריע באמצע השדה. השדה היא שלהם – ומה יש ליהודי לחפש שם? אין
 זה משנה אם תוכנו של התל הוא עפרות זהב וכסף או חול הים, מכיון שיש תל העומד
 באמצע השדה ומפריע...

לקראת שבת

יג

גם שנאה זו מופנית כלפי כל יהודי, ולא משנה מה הוא עושה. וכטענתו של עשיו ליעקב (תנא דבי אליהו זוטא פי"ט): "למה אתה משתמש ונהנה מהדברים שבעוה"ז כמותי"? לשנאה זו אין קשר לנשמתו של היהודי, אלא עצם קיום גופו בעולם הזה מפריע לגוי.

אחשוורוש הוא "בעל התל": הוא חושב שהוא "בעל השדה", "המולך בשבע ועשרים ומאה מדינה" ומציאותם של בני ישראל בכל המקומות מפריעה לו. המן הוא "בעל החריץ": לו מפריע ש"דתיים שונות מכל עם" והוא יודע שאין דרך להפריד ח"ו בין ישראל לתורתם.

ההוראה לדורות מידיעת העובדה שיש "בעל התל" ויש "בעל החריץ", היא כיצד צריך להתנהג עם גויים:

הן אמת, שע"פ הלכה יש להתפלל בשלומה של מלכות, יש להיות אור לגויים וללמד אותם את ז' מצוות דידהו, יש להזהר מגזל הגוי ומגניבתו – אך עם זה צריך לדעת שיהיה מה שיהיה, תמיד ישנא הגוי את היהודי. לא יעזור ליהודי להתרפס ולהכנע לגוי, מכיון שעצם מציאותו של היהודי מפריע לגוי, וכל זמן שהתל והחריץ עומדים על מכונם לא יהיה הגוי רגוע.

אין זו סתירה לשתדלנות בדרכי הטבע, אבל ההכרה הבסיסית צריכה להיות שהדרך לעבוד עם המן ואחשוורוש היא דוקא באמצעות תפילה לקב"ה.

משל לרועה שמונה הצאן שבעדרו

יהי אחרי המגפה וגו'... שאו את ראש
כל עדת בני ישראל.

"משל לרועה שנכנסו זאבים לתוך עדרו
והרגו בהן, והוא מונה אותן לידע מנין
הנותרות"
(כו, א - ב, רש"י)

ובסיום פרשת בלק כתוב "ויאמר משה אל
שופטי ישראל הרגו איש אנשיו וגו'". וברש"י
שם: "כל אחד וא' מדייני ישראל היה הורג
שניים, ודייני ישראל שמונה רבוא ושמונת
אלפים".

וצריך ביאור:

משמעות הכתוב בפרשתנו (לפי המובן
ממשלו של רש"י) היא שהמנין הי' לידע מנין
הנותרים בעקבות המגפה בה נפלו כ"ד אלף
מישראל, ולפי חשבון ההרוגים ע"י שופטי
ישראל נמצא שהרגו למעלה מ"ז רבוא
(כמובא ברמב"ן), ריבוי מופלג לגבי הנופלים
במגפה, ושם לא מצינו מנין?!

הביאור בזה:

רועה תפקידו לשמור על הצאן. כאשר
הרגו זאבים מן הצאן, הוא מונה את הנותרות
כדי להבטיח שמעתה יזהר יותר בשמירתם.
כרם, הדבר שייך רק בהיזק התלוי בשומר,
שהרי לגבי היזק שאינו באשמתו לא תועיל
זהירות יתירה בשמירה.

ובנדרון דידן: הריגת החוטאים היתה כדין,
ולא הי' משה אשם בהריגתם, ואין טעם למנות
הנותרים להזהר בשמירתם. משא"כ המגפה
אירעה כתוצאה מכך שנתעלמה ממש
ההלכה דהבועל ארמית קנאין פוגעין בו,

ואחר הריגת זמרי ע"י פנחס נעצרה המגפה,
ולכן הוצרך למנות את הנותרים אחר המגפה,
כדוגמת רועה שנכנסו זאבים בצאנו.

(ע"פ לקו"ש ח"י"ח עמ' 326 ואילך)

אכילה לשם תאוה - ע"ז של פעור

בנבליהם אשר נכלו לכם על דבר פעור.
(כה, יח)

עבודת פעור היתה כלשון רש"י (כה, ג
ד"ה פעור) "ע"ש שפוערין לפניו פי הטבעת
ומוציאין רעי וזוהי עבודתו".

וקשה, כיצד יכלו ישראל לטעות אחר ע"ז
שפלה ונחותה כזו?!

וי"ל הביאור בזה ע"ד החסידות:

איתא בלקוטי תורה (שלה מו, ד. ושם נסמנו
המקורות) שכל התענוגים הגשמיים הם באמת
"פסולת" המלאכים העליונים.

כשאדם אוכל מאכל, והמאכל נותן לו
חיות וכת - הרי הוא בבחי' "מקבל" מהמאכל.
והנה, אם אוכל את המאכל לשם שמים הרי
הוא מעלה את המאכל לקדושה (תניא פ"ז)
ונמצא שהוא גם "משפיע" על המאכל ומעלה
אותו, אבל באכילה לשם תאוה ותענוג אינו
אלא מקבל, ומפסולת המלאכים.

וזוהו ענין ע"ז של פעור: אדם הרוצה
רק את ההנאה הגופנית מהמאכל, הרי זה
כאילו הוא "עובר" ומשתחוה ל"פסולת"
המלאכים.

(ע"פ רשימות חוברת נ עמ' 12-13)

חידושי סוגיות

בהא דאין פוסקין צדקה על היתומים

יקשה מ"ש מכל אדם דנאמר דאין פוסקין על נכסיו צדקה כיון דליכא שיעור / יקשה בביאורי המפרשים בהא דאין שיעור לצדקה, ויחדש דהיינו מעצם גדר המצוה / יוסיף להקשות ממ"ש הרמב"ם לענין חרש ושוטה / יחדש דהוא דין מיוחד ביתומים כיון דחיובם הוא מגדר חינוך, וליכא חיוב חינוך בדבר שיש בו מילתא בלא טעמא כהכא דאיכא שיעור לצדקה אף שליכא קצבה לצורך העניים בה

א.

יקשה בהא דנשתנה דין יתומים מכל אדם, אף שסברא אחת היא אף בכל אדם

כתב הרמב"ם בהל' נחלות (פי"א ה"י. וכ"ה בטושו"ע חו"מ סו"צ סט"ו): "האפוטרופין עושים לקטנים לולב וסוכה וציצית ושופר ספר תורה ותפילין ומזוזות ומגילה, כללו של דבר כל מצות עשה שיש להם קצבה בין שהוא מדברי תורה בין שהוא מדברי סופרים עושין להם אע"פ שאינן חייבין במצוה מכל אלו המצות אלא כדי לחנכן, אבל¹ אין פוסקין עליהן צדקה, ואפילו לפדיון שבויים [שהיא "מצוה רבה" (ב"ב שם, ריש ע"ב. רמב"ם הל' מתנות עניים פ"ח ה"י)] מפני שמצות אלו אין להן קצבה".

(1) ראה גם הל' מתנות עניים פ"ז ה"י"ב (ע"פ ב"ב ח, סע"א). טושו"ע יו"ד סרמ"ח ס"ג.

לקראת שבת

ומקור הדברים – במס' גיטין (נב, א. וראה תוספתא תרומות פ"א, יב. תוספתא ב"ב פ"ח, ד): "ועושינן להן לולב כו' ואין פוסקין עליהם צדקה ואין פודין עליהן את השבויין ולא כל דבר שאין לו קצבה". ובפרש"י שם: "צדקה, אין לה קצבה דהא בכל שעתא קיימי עניים נמצאו נכסיהם כלים".

והנה, יש לעיין בגופא דדינא, מאי שנא יתומים משאר בני אדם, הא האי דחיישינן ד"בכל שעתא קיימי עניים נמצאו נכסיהם כלים" שייכא בנכסים של כל אדם, ועכצ"ל דהטעם פשוט שאין חוששין לזה, מחמת שחיוב צדקה תלוי בהישג יד הנותן, כמ"ש הרמב"ם בהל' מתנות עניים (פ"ז ה"ה) דאם "אין יד הנותן משגת, נותן לו [לענין] כפי השגת ידו, וכמה עד חמישית נכסיו מצוה מן המובחר, ואחד מעשרה בנכסיו בינוני כו'", וא"כ ה"ה ליתומים, ואמאי אין פוסקין עליהם צדקה כפי השגת ידם, מעשר או חומש מנכסיהם?

[וגם למה שפסק הרמ"א (יר"ד סרמ"ח ס"ג (משו"ת מהר"י מינץ ס"א)) ד"דוקא צדקה שאין לה קצבה [אין פוסקין] . . אבל . . צדקה שיש לה קצבה כגון שהיו להם עניים קרובים והי' להם קצבה מאביהם כל שנה ושנה כו' נותן מנכסיהם הקצבה לקרוביהם" – עדיין קושיא הנ"ל בעינא, מ"ט אין פוסקין צדקה על היתומים (בכלל) עד מעשר או חומש מנכסיהם?]

ובפרט שלדעת כמה פוסקים (ב"ח לטיו"ד שם (וכן בשו"ת הב"ח ס"ה)). וראה גם שו"ת מהרי"ט ח"א סקכ"ז. ועוד), כיון שצדקה היא דבר "שאיין לו קצבה", לכן אין פוסקין עליהם צדקה אפילו בקצבה. ולכאורה זוהי שיטת הרמב"ם שכתב בסתם "אין פוסקין עליהם צדקה", שמפשוט הלשון משמע שלעולם אין פוסקים עליהם צדקה³.

ב.

יביא מה שביארו המפרשים לכאור הא דאין קצבה, ויקשה דאינו ממשמעות לישנא דגמרא והרמב"ם, ויחדש דעכצ"ל שיעור צדקה אינו מגדר המצוה

אמנם, לכאורה שאלה זו היא היא גופא קושיית המפרשים (שאילת יעב"ץ ח"א ס"א-ג. צפע"נ לרמב"ם סוף הל' ערכין. ועוד), שנתחבטו בפירוש דברי הש"ס דצדקה הוי דבר שאין לו קצבה, והרי יש לה שיעור וקצבה, מעשר או חומש [כדאיתא בירושלמי (פאה פ"א ה"א)], דהא דתנן (משנה ריש פאה) שגמ"ח היא מהדברים "שאיין להם שיעור", הוא רק כגמ"ח "כגופו, אבל בממונו יש לו שיעור" – ותירצו בכמה אופנים⁴, אבל לכאורה צ"ע במה שתירצו, כדלהלן:

(3) ורק "כדי לשום להן שם מותר" (ב"ב, רמב"ם וטושו"ע שבהערה 1) – שאז הוא צורך היתומים.
(4) במהרי"ט שם כ', ד"קצבה זו (דחומש) מדרבנן היא מתקנת אושא . . והכא אין להם קצבה

(2) וראה ש"ך שם (סק"ח), שהרמ"א איירי "דוקא בהי' להם קצבה מאביהם [כהנידון בשו"ת מהר"י מינץ ורמ"א שם], הא לאו הכי אין לעשות קצבה לקרוביהם [עניים] דאל"כ לעולם יתחייבו ליתן ע"י קצבה".

לקראת שבת

יז

יש שכתבו (תשובת החכם צבי שנדפסה בשאילת יעב"ץ שם ס"א), דכוונת הגמ' היא דעבדינן ליתומים "כל דבר שזמנו קבוע וחובת הגוף", משא"כ צדקה שהיא דבר "שאינו זמנו קבוע ולא חובת הגוף לחוד אלא כברכת ה' אשר נתן לו כו' ובידו להרבות כו'", ו"כיון שאפשר להיתומים לקיימה לכי גדלי ולהשלים מה שהי' ראוי לינתן מנכסים בקטנותן כו' עדיף טפי שלא יתנו האפטרופסים אלא הם בעצמם לכי גדלי"⁵.

אבל קשה לפרש כן בלשון רמב"ם שלא הזכיר דבר וחצי דבר מתנאי ד"זמנו קבוע וחובת הגוף", וכתב בסתם שהטעם שאין פוסקין עליהן צדקה הוא אך "מפני שמצות אלו [צדקה ופדיון שבויים] אין להן קצבה"⁶.

עוד תירצו בזה (תשובת מהר"ם מגלוגא בשאילת יעב"ץ שם ס"ב), דאע"פ שצדקה יש לה שיעור למעלה עד כמה ייתן ולא יותר, אבל אין לה קצבה למטה כמה מחוייב לכל הפחות⁷, והדבר מסור בידי האדם להרבות ולמעט כפי חפצו ורצונו, ומהאי טעמא אין פוסקין צדקה על היתומים כי אין בידינו לעמוד על אומד דעת היתומים כמה יהי' בדעתן ליתן אם רב אם מעט.

וגם תירוץ זה אינו מתיישב בפשטות ל' הש"ס (והרמב"ם), דמשמע שאין לה קצבה למעלה, וכדברי רש"י "נמצאו נכסיהם כלים".

ולזה נראה לבאר בדרך אחר ומחודש הטעם שצדקה אין לה קצבה ע"פ דברי הרמב"ם בהל' מתנות עניים, שכ' (רפ"ז) "מצות עשה ליתן צדקה לעניים כפי מה שראוי לעני אם היתה יד הנותן משגת", ורק כמה הלכות לאח"ז (שם ה"ה) כ' "בא העני ושאל די מחסורו ואין יד הנותן משגת נותן לו כפי השגת ידו, וכמה עד חמישית נכסיו מצוה מן המובחר כו'", וכתבו במפרשים (שאילת יעב"ץ שם ס"ג. ועוד⁸), דמלשון הרמב"ם⁹ מובן דאיכא תרי גוונא צדקה: חדא, צדקה שיש לה קצבה היינו מעשר וחומש, והוא כמי שאין ידו משגת למלאות מחסור העני בשלימותו. ועוד, בעשיר גדול ש"יד הנותן משגת", חייב "לתת לעני די מחסורו ואין בזה שיעור אחר אלא כדי צרכו" (ל' היעב"ץ שם¹⁰).

7 ראה שם מתוס' כתובות נ, ב (סד"ה ומאי).
8 וראה לקו"ש חכ"ז ע' 219 ואילך.
9 "וכ"מ בפירוש מל' הטושו"ע יו"ד ר"ס רמ"ט – שאילת יעב"ץ שם. ע"ש.
10 וראה גם יפה מראה לירושלמי פאה פ"א ה"א (הובא בכרכי"י יו"ד שם סק"ב. ועוד). ועוד.
וראה שאילת יעב"ץ שם בהמשך דבריו, שזהו החילוק בין החיוב דאורייתא ודרבנן, דדבר תורה חייבים להמציא לעני די מחסורו כל צרכו, ומדבריהם להפריש מעשר או חומש נכסיו לצדקה (גם כשאין עני נצרך לפניו). ע"ש.

מן התורה קתני". אבל לכאורה צ"ע, דכיון דמדרבנן יש קצבה, למה יש חשש להפסד נכסי היתומים?
5 ובשאילת יעב"ץ שם, שכוונת רש"י "נמצאו נכסיהם כלים" היא לתרץ "יתנו האפטרופסים בקטנותן ויחזרו ויתנו בגדלותם כו'", ועז"כ רש"י דאזי "נמצאו נכסיהם כלים".
6 בשאילת יעב"ץ שם ס"ג, דלפירוש זה, "צדקה הוי דבר שיש לו קצבה שהרי יש לו שיעור כו'", ול' הגמ' "ולא כל דבר שאין לו קצבה" הוא סוג חדש. ע"ש. אבל ברמב"ם מפורש "שמצות אלו אין להן קצבה", ככפנים.

לקראת שבת

ועפ"ז י"ל שהן הן דברי הש"ס דצדקה הוי דבר שאין לו קצבה, כיון שמעצם גדר המצוה אין לחיוב צדקה שיעור¹¹, ולכך בעשיר לא נתנו בזה שיעור (ורק שבמי שאין ידו משגת נתנו בזה קצבה, אבל אינו מעצם המצוה). ולפ"ז אתי דברי רש"י כפשוטם, ד"צדקה אין לה קצבה דהא בכל שעתא קיימי עניים נמצאו נכסיהם כלים" (ולכך אין פוסקין צדקה על היתומים¹²).

ג.

יוסיף להקשות לבר מהא דנשתנו מכל אדם, מ"ש מדין חרש ושוטה דלקמן ברמב"ם אמנם, בזה עדיין לא תתורץ קושיין דלעיל (סעיף א) – מאי שנא יתומים משאר בני אדם, דממה נפשך, אי אין ידם משגת (ואיכא חשש שיכלו נכסיהם), גם בני חיובא אין צריכים לתת יותר מחומש (ואדרבה, איסור יש בדבר¹³), ואמאי אין פוסקין צדקה על היתומים כפי השיעור דמעשר או חומש? ואי ידם משגת לתת הרבה (באופן שאין חשש שיכלו נכסיהם), אמאי אין פוסקין עליהם? ואת"ל דאיכא היכי תמצי שמחוייבים בצדקה אף כשהנכסים כלים (כדעת כמה פוסקים (שאילת יעב"ץ שם. וראה גם יפה מראה לירושלמי הנ"ל. וכ"ה בעוד פוסקים), שאם יש עניים עטופים ברעב לפניו שיש לחוש שימותו ברעב חייב לחלק להם כל מה שבידו ולא ישאיר לעצמו רק כדי חייו¹⁴) – אמאי אין פוסקין כן על היתומים¹⁵?

ולבד מכל זה, צ"ע עוד מדברי הרמב"ם בהלכה שלאח"ז (הל' נחלות פי"א הי"א. וכ"ה בשו"ע חו"מ סט), שכתב "ומי שנשתטה או שנתחרש בית דין פוסקין עליו צדקה אם הי' ראוי". ואינו מובן – מהו החילוק בין יתומים לחרש ושוטה, הא גם חרש ושוטה אינם בני חיובא, ולמה פוסקין עליהם צדקה שאין לה קצבה ואין חוששין שיכלו נכסיהם?

ומה שאמרו אין פוסקין כו' היינו בפוסקין שעושין ציבור בינוני. ע"ש. וצ"ע. ואכ"מ.

13 דאל יבזבו יותר מחומש (כתובות נ, רע"א. וש"נ. רמב"ם סוף הל' ערכין וחרמין). אבל להעיר מפיה"מ להרמב"ם ריש פאה, דאם רוצה יכול ליתן יותר מחומש. וכבר האריכו במפרשים, דאם יש עניים לפניו מותר ליתן יותר מחומש, ועוד. וראה גם לקו"ש שם ע' 217 ואילך. ואכ"מ.

14 ראה גם תניא אגה"ק סט"ז. תו"ח שבהערה 11.

15 וראה לעיל הערה 12.

11 ראה גם מכתב כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע (סה"מ תש"ט ע' 21. אגרות קודש שלו ח"א ע' קלח. ועוד) "כל מצוה יש לה גבול ומדה כו' ומצות הצדקה אין לה שיעור וכמש"כ בשו"ע יו"ד וסרמ"ט שיעור נתינתה כפי צורך העניים בל"ג" (וראה שם ע' 17. אגרות קודש שם ע' פה). וראה ע"ד שני אופנים בצדקה (בקצבה או בלי שיעור) – מאמרי אדה"ז פרשיות ח"א (ע' שעח"ט). תורת שמואל יונתי תר"ם (ע' סה ואילך). שיחת ש"פ וישב תשח"י. ולהעיר גם מתו"ח בשלח (רמה, א ואילך). אוה"ת וירא (צ, ב ואילך). ועוד.

12 אבל בשאילת יעב"ץ שם כ' להיפך, דבאופן כזה שאין לה קצבה – פוסקין גם על היתומים,

לקראת שבת

יט

בכסף משנה מבאר הטעם שפוסקין עליהם צדקה, "משום דמסתמא כל אדם ניחא ל' למעבד צדקה מממוני"¹⁶. אבל לא ביאר אמאי אין חוששין שמא יכלו נכסיהם. ולאידך – למה אין אומרים כן גם ביתומים, שמסתמא ניחא להו למעבד צדקה בממונם? ואדרבה – אם אמרינן כן גבי שוטה וחרש שאינם שייכים כלל לקיום המצות, כ"ש שיש לפסוק צדקה על היתומים דבני חינוך ניהו.

ד.

יחדש דדין זה הו' מטעם חינוך, ו"אין להם קצבה" היינו דהוא חיוב שיש בו תימה דליבא בזה חיוב חינוך

יש לומר בכל זה, דביאור הטעם שאין פוסקין צדקה על היתומים גם באופן של קצבה (מעשר או חומש) הדגיש לנו הרמב"ם במתק לשונו כאן (בנוגע להמצות שהאפוטרופין עושים ליתומים), בהא דכתב "אע"פ שאינן חייבין במצוה מכל אלו המצות אלא כדי לחנכן", היינו, שכל עיקר חיובים אלו של האפוטרופוס רק מטעם חינוך אתינן עלה¹⁷, ועפ"ז מובן דכן הוא לענין צדקה, שהקס"ד לפסוק עליהם צדקה הוא רק מטעם חינוך.

ועפ"ז נ"ל, שזהו הטעם למ"ש הרמב"ם (תיכף בהמשך לזה) "אבל אין פוסקין עליהן צדקה כו' מפני שמצות אלו אין להן קצבה", די"ל שמצד דרכי החינוך א"א לחייב קטנים בחינוך בדבר שהצורך בו אין לו קצבה.

ואולי יש להעמיס זה גם בלשון רש"י שכ' "צדקה אין לה קצבה דהא בכל שעתא קיימי עניים נמצאו נכסיהם כלים", דיש לומר, שאין כוונת רש"י שזהו הטעם שאין פוסקין צדקה על היתומים – לפי שחוששין שע"ז יכלו (ויפסדו) נכסיהם¹⁸ – דודאי לא נתכוון שאי אפשר לפסוק עליהם דבר שבקצבה באופן שלא יהי' חשש של "נכסיהם כלים", כנ"ל; רק כוונתו לבאר הא דמצות צדקה הוי בגדר דבר שאין לו קצבה, וע"ז כ' "דהא בכל שעתא קיימי עניים (ואם יתן לכל עני ועני) נמצאו נכסיהם כלים", והיינו שהצורך בצדקה "אין לו קצבה" (אבל לא שמחוייבים ליתן מעות לצדקה בלי קצבה¹⁹), והטעם שאין פוסקין על היתומים דבר שאין לו קצבה הוא מטעם חינוך, כדלקמן].

שמא יכלו (יכלו?) נכסיהם". וכן במהרי"ט שם, שחוששין "להפסד נכסיהם".

19) ועפ"ז אתי דברי רש"י גם להפוסקים שגם מי שידו משגת אין חייב ליתן יותר מחומש (ראה שו"ת בית דינו של שלמה יו"ד ס"א. ברכ"י יו"ד שם. ועוד).

16) ואח"כ מוסיף עוד טעם – "כי ממונו של אדם משועבד לעשות ממנו צדקה". וראה קצוה"ח שם סק"ג. וכבר האריכו באחרונים. ואכ"מ.

17) ראה לקו"ש חל"ח ע' 115 ובהנסמן שם בהערות 44, 45.

18) כמשמע בשו"ת מהר"י מיניץ "דחיישינן

לקראת שבת

וביאור הדברים, בהקדם דמצינו שענין החינוך תלוי ב"חריפותו וידיעתו (דהתינוק) בכל דבר לפי עניינו" (ל' אדה"ז בשו"ע אר"ח סש"מ"ג ס"ג (ע"פ מג"א שם סוסק"ג))²⁰, שמזה מובן, שענין עיקרי בחינוך הוא, שאין מקום לחנך קטן בדבר שלא יוכל להתקבל בשכלו והבנתו עד כדי תמיהה כו', דבענין כזה מוטב להמנע מחינוך הקטן (כל זמן שאינו חייב בדבר, ורק בגדר חינוך בלבד), וסומכים שחינוכו בקיום התורה ומצוות בכלל, יספיק שבהגיעו לחיוב יקיים גם דבר זה.

וכן הוא בענינו – "אין פוסקין עליהן צדקה", דכיון שהצורך במצוות אלו אין לו קצבה, ורק כדי שלא יאבד את כל ממונו קבעו שיעור לצדקה – מעשר או חומש (ולא יותר), הרי קשה ביותר שיתקבל ענין זה בשכלו של תינוק, דכאשר יש עני נצרך, ואין מעשר או חומש נכסיו מספיקין לו כל מחסורו, אוסרים עליו לבזבז יותר מחומש (וישאר העני בדוחקו, או בפדיון שבוי) – שישאר בשבוי)²¹! ולזה אמרו שאין פוסקין עליהם צדקה²², כדי שלא יהי' ענין של בלבול כו' בכללות חינוכם²³.

ועפ"ז מתורץ בפשטות ההפרש בין יתומים קטנים שאין פוסקין עליהם צדקה, ל"מי שנשתטה או שנתחרש (ש)בית דין פוסקין עליו צדקה" – כיון שאצלם לא קיים החשש האמור בנוגע לענין החינוך, ולכן פוסקין עליהם צדקה, כנ"ל מכסף משנה "משום דמסתמא כל אדם ניחא לי' למעבד צדקה מממוני".

ויש לומר שמטעם זה הביא הרמב"ם דין זה דפוסקין צדקה על חרש ושוטה כאן, אף שלכאורה אין מקומו בהלכות נחלות (בדיני ירושה), והו"ל להביאו בהלכות מתנות עניים וכיו"צ²⁴? אלא שבזה רצה ללמדנו על הא דאין פוסקין צדקה על היתומים, שאינו משום שאינם בני חיובא או שחוששין שמא יכלו נכסיהם, אלא זהו משום שלא שייך בזה ענין החינוך²⁵, כנ"ל.

23) וגם אם יד הקטן משגת לא פלוג ואין פוסקין עליו דבר שאין לו קצבה [ובפרט שקשה שיתקבלו אצל קטן כל פרטי השקו"ט וחילוקים כו' שבדבר: מתי חייבים ליתן כפי צרכי העני ומתי קבעו חכמים שיעור וקצבה כו'].

24) ושם (פ"ז הי"ב) הביא רק הא דאין פוסקין צדקה על היתומים, והשמיט הא דפוסקין על החרש ושוטה!

25) ולכן הביאו רק כאן שמדובר בחיוב חינוך של יתומים ע"י האפטורפוס (משא"כ בהל' מתנות עניים שם).

20) ולהעיר שישנה הגבלה זו גם לאחר י"ג שנה – ולמכור בנכסי אביו כו' (ב"ב קנו, א), ועוד. ואכ"מ.

21) וצ"ע ב"תנחומי אבלי", שבגמ' שם איתא שהוא בכלל "דבר שאין לו קצבה". אלא שבכל אופן צ"ע מהו החשש בזה. ולהעיר שהרמב"ם כאן השמיטו (אף שהביא שאר כל הדוגמאות שבש"ס, לבר "ערבה"). ואכ"מ.

22) מובן שזהו רק לענין פוסקין על נכסי יתומים, ואינו ענין לסתם קטנים (שע"ד הרגיל אין להם נכסים משלהם), שיש לחנכם בנתינת פרוטה לעני כו'.

דרכי החסידות

שיחות ואגרות קודש מכ"ק אדמו"ר מוהררי"צ
מלויבאוויטש נ"ע בענייני עבודת השי"ת

ה'יריד' בבית פושט הנבלות

"כפי שהנשמות עומדות למעלה אין שום הבדל בין נשמה של תורה לבין נשמה של איש פשוט, וכן בהתגלותן אין שום הבדל בין נשמה לנשמה"

ה'יריד' והנחשים

מורנו הבעל שם טוב נסע פעם עם תלמידיו הצדיקים לישוב רחוק, באותו ישוב גר פרוש שישב על התורה ועל העבודה, והתנזר כליל מענייני העולם, ועל כל דבר היה אומר 'כך קיבלתי מאליהו'. היה בכוחו להסביר ענין לכל אחד, אפילו לאיש פשוט.

באותו ישוב גר גם איש פשוט, פושט נבלות, שהיה אומר הרבה תהלים, רק בשעת עבודתו, כשידיו היו מלוכלכות, לא אמר תהלים. הבעש"ט נכנס עם תלמידיו לביתו של האיש הפשוט, והורה להם לעצום את עיניהם ולהניח ידיהם האחד על כתף חברו, והחל לנגן ניגון, והם ראו מה שראו. התפלאו התלמידים מאוד, מהיכן מגיע ל'חורבה' קטנה כזו, 'יריד' שמימי כה גדול.

לאחר מכן הלך הבעש"ט עם תלמידיו לביתו של הפרוש, ושוב הורה להם לעצום את עיניהם ולהניח ידיהם כל אחד על כתף חברו וניגן ניגון בלחש, ותלמידיו ראו לפנייהם נחשים ועקרבים.

והסביר להם הבעש"ט, כי למרות שכתוב בתנא דבי אליהו שהצם ד' ימים רצופים זוכה לגילוי אליהו, הנה יכול להיות שיהיה לו אמנם גילוי אליהו, אך לא גילוי הנשמה. לאחר מכן אמר להם הבעש"ט לתלמידיו שישמעו ברכה מיהודי פשוט זה, כי המילים שלו בוקעות רקיעים.

(ספר השיחות ה'תשי"ד עמ' צ)

"בולן מתאימות"

כפי שהנשמות עומדות למעלה אין שום הבדל בין נשמה של תורה לבין נשמה של איש פשוט, וכן בהתגלותן אין שום הבדל בין נשמה לנשמה. הוד כ"ק רבנו הזקן גילה שהנשמות מתאימות אפילו בהתגלותן כאן בעולם.

לכאורה כיצד הן דומות? יהודי שכשמתעורר משנתו בשעה שלוש לפנות בוקר והמחשבה הראשונה שלו היא תוספות, רמב"ם, רא"ש - כפי שסיפר לי 'גדול' מסויים, שמלבישת הבגדים התחתונים עד לנטילת ידיים תורצו לו שתי תוספות - עד ליהודי בעל עגלה שמתעורר משנתו, נוטל ידיו, ומצווה לאשתו להשקות את הסוסים ולתת לה מספוא, והוא רץ בינתיים לבית הכנסת לצאת ידי חובת תפילה, ולמרות שהוא מתפלל במנין, מכל מקום, כיצד יכולים לומר ששתי הנשמות שוות?

אלא הענין הוא, לכל נשמה השליחות שלה, ומצד כח המשלח - כל הנשמות שוות. כל נשמה נשלחת לבצע שליחות שלה.

כפי שמספרים בשם הוד כ"ק רבנו הזקן סיפור מגביר ובעל העגלה שלו. בעלי עסקים מזמנים עברו היו נוסעים להשיג סחורה רק בזמן מסויים בשנה, ובשאר הזמנים היו עוסקים בתורה. אירע שגביר ובעל העגלה שלו הגיעו לעיר ביום שישי אחר הצהריים. הגביר הלך לטבול לכבוד שבת, לבש בגדי שבת והלך לבית הכנסת. בלכתו ברחוב נתקל בעגלה גדולה ששקעה בבון, ומכיוון שעליו לקיים "עזוב תעזוב", ניגש לעזור. והיות שלא היתה לו שייכות לעבודה כזו, התלכלך כולו, ניזק ונעשה לבעל מום, וכך הגיע לבית הכנסת מלוכלך וניזוק.

ואילו בעל העגלה הלך אחרי המרחץ לבית הכנסת, הגיע לשם בשעה מוקדמת ואמר בינתיים תהילים. בפגשו בהרבה אורחים שהגיעו ממרחקים, הזמין אותם אליו לשבת, עד שהגיעו למספר של עשרה. אחרי קבלת שבת כשרצה הגבאי לחלק את האורחים בין הבעלי-בתים שבעיר, אמרו כל האורחים שיש להם כבר היכן לאכול.

אחרי התפילה חוזר הגביר לאכסנייתו מלוכלך וניזוק ואילו בעל העגלה מוביל איתו עשרה אורחים לאכול סעודת שבת. הגביר קיים מצות "עזוב תעזוב", ובעל העגלה - מצות הכנסת אורחים.

לקראת שבת

כג

לאחר מאה ועשרים, כשדינם בא לפני בי"ד של מעלה, פסקו שעל בעל העגלה לרדת למטה לקיים מצות "עזוב תעזוב" ועל הגביר לרדת ולקיים מצות הכנסת אורחים.

לכל אחד ישנה השליחות שלו, אלא שיש לדעת מהי השליחות, שלא להחליף בשליחותו של השני. אך מצד כח המשלח (כנ"ל) – כולם שווים. (ספר השיחות היתשי"ד עמי קמ)

כל יהודי - ספר תורה

מורנו הבעל שם טוב נולד בשנת תנ"ח, וסימנו – נח"ת. הוא הביא נחת להקב"ה ולכל יהודי, אפילו לאנשים פשוטים.

ידועות הנסיעות שהיה הבעש"ט עורך בישובים ועיירות, מכנס אנשים נשים וטף ושואל אותם למצב בריאותם, פרנסתם וכדומה, כד שהיה מביא אותם לענות: השבח להשי"ת. על ידי כך עורר הבעש"ט את האמונה הפשוטה בכל היהודים, וגרם נחת רוח גדולה למעלה.

ידוע מה שאמר מורנו הרב המגיד ממעזריטש: הלוואי שננשק באהבה כזו ספר תורה כפי שהיה הבעש"ט מנשק את הילדים כשהובילם ל'חדר' כשהיה עוזר למלמד. כל יהודי הוא ספר תורה.

(ספר השיחות היתשי"ד עמי קמח)

לעילוי נשמת
הרה"ח ר' יעקב דוד ב"ר חיים ע"ה
היז
נפטר ט"ו תמוז ה'תשס"ח
ת.נ.צ.ב.ה.

*

נדפס ע"י בני משפחתו שיחיו